

Geschichte der Juden in Protivín.

Bearbeitet von
Fachlehrer Frant. Krhoun, Protivín.

Nejstarší žid. dům v Protivíně je podle domnění nynějšího jeho majitele Felixe Richtera, obchodníka, dům č. 111 v Blanické ulici.

Pan Richter myslí, že dům ten byl v jakési souvislosti se žid. náb. obcí v P. Rodina Richterů patřila prý, soudí p. Fel. Richter, mezi žid. rodiny, které byly pod ochranou milostivé vrchnosti (tak zvaní šutzovní Židé). Takových rodin prý bylo málo. Jen nejstarší syn takové rodiny se směl ženit.

V P. synagoga nebyla; byla zde jen dřevěná modlitebna. Když r. 1857 při velkém požáru vyhořela, najali si zdejší Židé v domě p. Zelenky čp. 22 pokoj, který si upravili na modlitebnu. Asi r. 1889 či 1890 koupili si dům čp. 113 v Blanické ulici po Šalomounu Ignáci (Jonáši) Weilovi (zač. už se neví) a zřídili si v něm modlitebnu. Od r. 1923 se v ní už nemodlí; nyní v Vodňanech.

Rabini v P. také nebyvali, jen učitelé, kteří se i modlili, předzpěvovali a také košerovali.

Do r. 1878 byli pochováni v P. zesnulí Židé na žid. hřbitov na Pražáku u Vodňan. Zdejší žid. hřbitov byl zal. r. 1878.

V P. bylo zal. pohřební bratrstvo (Ch. K.) dne 13. dubna 1879 za přítomnosti 19 členů bratrstva. Byli to: Šimon Weil, Abraham Holub, Salomon Weil, Jakob Kohn, Salomon Jonáš Weil, Adam Kohn, dr. Karel Löwenstein, Michael Kohn, Emanuel Kohn, Löbl Mautner, Josef Kohn, Wilhelm Klaubner, Julius Ofner, Jakob Wagner, Ludwig Blum, Berthold Richter, Rosalie Ledereová, Pepi Steinerová, Marie Steinerová. R. 1879 byl předs. Emanuel Kohn, přís. Wilhelm Klaubner a Jakob Wagner. Nyní (r. 1932) je předs. Alfred Weil.

V P. bývala žid. škola. Nejprve prý bývala asi u staré modlitebny, která shořela r. 1857. Potom se vyučovalo v domě p. Zelenky č. 22 na náměstí. Asi od r. 1889 byla škola v domě čis. 113 v Blanické ulici, kde byla i modlitebna. V domě tom je místnost školní zařízení, ale nevyučuje se v ní už dlouho. Už několik let před válkou a za války se v ní nevyučovalo. Děti zdejších Židů chodily a chodí do školy veřejně. Učitel židovské školy, na kterého se lidé v Protivíně ještě dobře pamatují, byl Emanuel Traub. Byl dobrý zpěvák a měl prý lahodný hlas (tenor). Byl zde dlouho. Po něm se zde vystřídali učitelé: Schleisner, několik jiných, pak Weis, Neu. Po tomto posledním už tu nebyl asi nikdo. Někteří členové rodiny Richterů a Blochů navštěvovali soukromou školu židovskou v Dubu u Vodňan, kam prý byly posílány židovské děti z celého vodňanského okolí.

Židé v Protivíně byli většinou chudí. Živili se nejvíce obchodem (drobným), někteří byli řezníky a 1 z nich byl sklenářem. Podle úsudku jednoho zdejšího staršího občana neměli prý všichni dohromady více než 100.000 zl.

Z nich poměrně největšího blahobytu hmotného dobytí si Vilém Platovský, obchodník střížním zbožím. Tyž zřídil v P. asi kol r. 1890 továrnu na kovové knoflíky „Premo“. Továrna byla v domě p. Böh-

Dějiny Židů v Protivíně.

Zpracoval
odb. uč. Frant. Krhoun, Protivín.

ma na náměstí, před válkou byla pro ni postavena vlastní budova u nádraží. Po válce ji V. P. prodal. Nyní se uplatňuje inženýr Fr. Holub. Je prokuristou „Báňské a hutní společnosti“ v Praze.

R. 1870 byli členy zdejší žid. náboženské obce:

Šimon Weil, Salomon Weil (senior), Abraham Sametz, Salomon Weil (junior), Moritz Richter, Jakob Weil, Veit Richter, Bernard Bloch, Leopolda Wagnera vdova, Jakob Kohn, Emanuel Kohn, Simon Pleschner, Filip Neumann, Adam Kohn, Michael Kohn, Josef Kohn, Leopold Mautner z blízkého Myšence, Ehrlich z blízkých Skal, Leop. Frühlich z blízké Heřmaně a Blumová, vdova, z blízkých Maletic, pak L. Koschitschek ze Žďáru u Protivína.

Židovské rodiny v Protivíně r. 1932.
Richard Weil, obch. obilím a maj. domu č. 34 v P., Masarykovo nám.

Lotty Weilová, jeho matka,
Ida Weilová, jeho sestra.

Felix Richter, obch. koloniál. zbožím v P., Blanická ul. č. 111.

Lidka Richterová, jeho choť,
Jiří Richter, jejich syn.

Alfred Weil, obch. koloniál. zbožím v P., Blanická ul. č. 112.

Olga Weilová, jeho choť,
Hanička Weilová, jejich dcera.

Jindřich Spiegel, obch. koloniál. zbožím v P., Blanická ul.

Spieglová, jeho sestra.

Židovští obchodníci a průmyslníci:
a) Na Protivínsku bydlící:

Richard Weil, obch. obilím v P.,
Felix Richter, obch. smíš. zbož. v P.,
Alfred Weil, obch. smíš. zbož. a kožemí v P.,
Jindř. Spiegel, obch. smíš. zbož. v P.

b) Z Protivínska pocházející:

Ing. Fr. Holub, prokurista Báňské a hutní společnosti v Praze II., Lazarská 7,
Leop. Wagner, vrch. prokurista Čes. banky „Union“
Julius Klaubner, ředitel mlýna ve St. Šaldorfu u Znojma (Morava).

Karel Holub, šéf oddělení Gesellschaft für elektr. Unternehmung, Ludwig Loewe et Comp., A.-G., Berlin, N. W. 87.

Felix Holub, disponent České banky „Union“ v Praze, Příkopy,
Ing. Rud. Steiner, velkoobch. železem v Jablonci,
Otto Klaubner, šéf firmy Klaubner & Máhrischel, Vídeň I., Salzgrtes 10.

R. 1879 založili Židé v P. „Israelitischer Wohltätigkeits-Verein“ (podle Jos. Rennera a Ot. Paroubka: Popis okres. hejtm. piseckého, vydaného r. 1889).

Tyto údaje jsou napsány podle zachovaných listin, jež jsou v majetku p. Felixe Richtera, obch. v P., nebo podle toho, co on si pamatuje. Jenom něco málo je podle sdělení p. Fr. Janouška, řemenáře v P.

Geschichte der Juden in Postelberg.

Bearbeitet von
Rabbiner Samuel Ungermann, Postelberg.

Die erste Ansiedlung der Juden in Postelberg (z. Postoloprty) ist mit voller Sicherheit nicht festzustellen. Zwar liegt ein Originalpaß im Schwarzenbergischen Arch. vor, welcher in Wien am 27. Feber 1671 ausgestellt wurde und per Imperatorem vom damaligen Schloßherrn der hiesigen Domäne Grafen Ludwig Georg von Sinsendorf gefertigt wurde. Laut diesem Paß und dem im Arch. befindlichen Dokument sind die folgenden 5 Juden nachdem sie aus Osterreich ausgewiesen wurden, nach P. gekommen: Moises Ries, Samuel Frank, Mark Lazarus und Nathan Moyses. Im selben Jahre erhalten sie vom Grafen ihre Privilegien und in diesem Freibrief werden schon 20 Familien aufgezählt, denen ihre Wohnhäuser zugewiesen wurden, für welche sie durchschnittlich 20—25 Gulden zu entrichten hatten. Auch mußten sie als Gesamtheit eine jährliche Schutzsteuer von 600 Gulden dem Grafen bezahlen.

Ein Beamter der P. Herrschaft, Johann Vessely, hat in den 90 ger Jahren des vorigen Jhts. eine Gesch. der Postelberger Domänenherrschaft geschrieben, in der sich über die Juden folgende Mitteilung vorfindet: „Insgesamt waren im J. 1671 55 jüd. Seelen in P., aber schon im J. 1675 zählten die Juden 88 Seelen.“

Ein weiteres Dokument vom 8. Juli 1674 verewigt die erste stattgefundene Wahl. Es lautet: 1674 den 8. Juli bey vorgenommener Wahl seindt aus der Gantzen im Südt Postelberg befindenten Und besyammen gewesenen Judenschaft durchs Loss 7 Unpartheyische Personen Herauschaftt durch welche erwühlet worden, nembl.

dem Moyses Ries Vor einen Richter
Elias Pollakh, Moyses Ries jun. v. Sinsendorf geschworene.
Abraham Moyses von Korhorn Lazarus Jakob v. Sinsendorf
Moyses Pollak Cassiere
Lazarus Salamon, Nathan Berl Samuel Frank Kirchen-Vätter.

Welche Wahl in beysein Ihrro gestreng (Titul) Herrn Campiuss Undt hiesigen Herrn Hauptmanns bis auf Ihrro Hochgräfl. Excellenz gnedige Ratification geschehen.

In ganz kurzer Zeit nahm die jüdische Gemeinde einen verhältnismäßig raschen Aufstieg, denn schon im J. 1683 macht die Zahl der Juden 124 Seelen aus. Das rasche Anwachsen der jüd. Seelenzahl erregte den Neid und Mißfallen der Stadtbewohner, die sich mit einem Bittgesuch an den Fürsten wandten, indem sie anführten: „Der Bürgermeister, Rath und ganze Gemein in Postelberg ersucht um Abschaffung der Juden, da sie nicht zum Nutzen dem armen Städtl, vielmehr zum Schaden alda beharren.“ Sie bieten auch dem Fürsten Schwarzenberg, der inzwischen im J. 1692 die Herrschaft vom Grafen Sinsendorf kaufte, einen Betrag von 7000 Gulden für den Platz der Judenstadt an. Dies Gesuch hatte auch seine üblen Folgen. Der

Schloßhauptmann stellte angesichts der drohenden Stimmung der Stadt, beim Fürsten den Antrag, die Judenzahl zu vermindern. Der Fürst obwohl den Juden gewogen, schreibt dem Schloßhauptmann:

„Wir haben auch bisher in vielen Gelegenheiten selbst wahrgenommen, was die große Menge dieses Gesindels, sowohl dortiger Bürgerschaft, als denen übrigen Untertanen durch allerhand practiken, Diebereien und Betrug in ihrer Nahrung und sonsten, bei so langer arrestir- und processirung der jüdischen Diebesrotte vor Ungelegenheit und Schaden zugefüget, daher Wir gnädigst und wohl aufnehmen und den von Euch vorgeschlagenen modum reductionis allerdings approbieren können.“

Adam Franz von Schwarzenberg befreite die Stadt P. am 4. Oktober 1704 von der Untertänigkeit. Er ließ auch den um diese Zeit über 200 Seelen zählenden Juden seine Gunst angeheihen, indem er ihnen die schuldigen Zinsen, die die Juden an den fürstl. Hof entrichten mußten, nachließ. (Vessely.)

Später gibt die fürstliche Hofkanzlei unter dem 18. März 1711 den Befehl zur Abschaffung von 22 Familien samt Anhang. Scheinbar haben auch die Juden alle Hebel in Bewegung gesetzt, um die Ausweisung rückgängig zu machen, denn im J. 1715 verspricht die Prager Statthalterei ihre Angelegenheit zu untersuchen, um die Ausweisung rückgängig zu machen. Ob die Ausweisung sistiert wurde, ist aus den Dokumenten nicht ersichtlich. Trotz der vielen Schikanen und Beschränkungen, welchen die Juden ausgesetzt waren, entwickelt sich zusehends das jüdische Leben. Schon im J. 1682 überreichen die Gemeinde-Ältesten der Herrschaft ihre ersten Gemeindestatuten unter dem Namen: „Jüdische Observations Puncten, unterschrieben von Moyses Ries Judenrichter, Elias Pollak, Samuel Frankh, Hirschl Korbhorn und Löbl Josef.“ Die wichtigsten §§ sind:

1. Vor das erste ist ohne dem bewusst, dass ein jeder Judt sich fleissig Undt andächtigt er-zeigen Undt alle Tage wenn möglich in die Schul gehen soll.
2. Pallethen muss jeder willig annehmen.
3. Wenn jemand den Richter oder Geschworenen beleidigt, kann er bestraf werden mit Bann, Gefängniß oder Geld. Wolle er appellieren zum obristen Rabbiner zu Prag, oder zum Landesdeputierten, muss er für die Unkosten 4 Thaler erlegen.
4. Welcher in der Anlag liegt von 4 Kr. und darüber ist ein Reicher, von 2 Kr. und darüber ist ein Mitler, unter 2 Kr. ist ein Armer.
5. Keiner soll zu einigen Amt befördert werden bis 3 Jahre nach seiner Wirtschaft.
6. An ein Freitag und dem Tag vor ein Feiertag soll kein Amt in macht haben einen zu esociwieren, es sei mit Bann mit Arrest zu belegen ausser